

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Formvlae Qvaedam Cavte Et Citra Scandalum loquendi de
præcipuis Christianæ doctrinæ locis**

Rhegius, Urbanus

Bonnae, 1544

VD16 R 1801

Christiano Lectori Salvtem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-35397

CHRISTIANO LECTORI
SALVTEM.

TSI in omni sermone uiro prudenti, nedum Christiano, summa cura cauendū est, ne lingua mentem anteuertat, ut citra ordinem quiduis effutiat. In primis tamen Euāgelii ministros, acerrima diligentia, quę in Ecclesia Dei locuturi sunt, obseruare & quę ordinatissime proferre oportet, ne quod offendiculū præbeant simplicibus. Arduissima enim, ut scripturę testatur, prouincia est, terrore & periculis plena, in Ecclesia Dei uiuētis loqui, ubi procul dubio sedent filii Dei, quibus Angeli ministrant, vbi, ut in suo tabernaculo, ipse Dominus Deus est præsens, omnium inspector, spectātibus

A ij bus

bus Angelis & cunctis creaturis, magna ueneratione uerbum Dei audientibus. Sic enim iubet credere pietas, Omnia summe reuereri Verbum Dei, per quod facta sunt, præter hominẽ & diabolum, q̄ horribili ingratitude scelerẽ obsurduerũt, Quod diuus Hieronymus intelligens uere dixit, Grande periculum est in Ecclesia loqui, ne forte interpretatione peruersa, de Euangelio Christi, fiat Euangelium hominis, aut q̄ peius est, diaboli. Huc spectant grauissimę admonitiones Apostoli. Quoties conuenitis (inquit, I. Cor. 14.) omnia ad ædificationem fiant. Et ad Col. 4. Sermo uester semper cū gratia sit sale conditus. Et 2. Tim. 2. Stude te ipsum probatum exhibere Deo, operarium nõ erubescendum, recte secantem sermonem ueritatis. Quid hic aliud Paulus docet, quàm circūspectissimẽ

me

me & religiosissime tractāda esse, tremenda diuini uerbi mysteria, aut quē admodū Ambrosius monet, ut oportuno & loco & tempore, magistra modestia, religionis uerba pmantur. Nā si nostra incogitātia, nostrę fidei dogmata, aut uitiamus, aut mutila proferimus ad populū, nec recte secamus uerbum Dei, absq; dubio pœnas huius temeritatis grauissimas dabimus in die Domini, quādo nostrę uillicationis ratio reddēda est supremo Iudici. Quare ut iuniores, & nondū satis exercitati Tyrones Theologiæ, omnia in docēdo scādala euitare facilius queant, cōscripta est illis in hoc libello breuis quādam ratio caute loquendi de præcipuis christianæ doctrinę articulis, quā utiq; hac ætate inter cōcionandū sequi oportet, postq̄ iam tot annos in plerisq; Germaniæ locis, nō sine acerbo animi do-

lore experti sumus, quod grauius offensa sit Christianorum simplicitas, indispósito illo, insulso & imprudenti dicendi genere, cum nec quid dicant, nec quomodo, aut apud quos dicant, satis animaduertunt scioli quidam, improuidi, sola eruditionis opinione inflati. Sed proponantur exempli gratia aliquot scandalosi sermones, quibus usi quidam subuertunt animos simplicium, & multos ab Euangelio deterrent. Vt cum quidam raro admodum de poenitentia concionantur, sed tantum de fide & remissione peccatorum, quasi credere Euangelio, & remissionem peccatorum accipere possint impoenitentes, cum tamen Euangelium utrunque complectatur, poenitentiam & remissionem peccatorum, ut habes Lucae ultimi. Oportebat praedicari in nomine Christi poenitentiam & remissionem peccatorum,
incipiens

incipiēdo à Ierofolyma usq; in omnes
gentes. Ecce ordinem quem Christus
ponit. Primo pœnitentia prædicanda
est, Et tum sequitur annūciatio remis-
sionis peccatorum. Sunt qui satis urgēt
pœnitentiam, & Lege conscientias ue-
hementer terrent, sed easdem consola-
ri Euangelio non possunt, Igitur docēt
pœnitētiā mutilam & mancam. Nos
experti sic sentimus, pastorem qui lo-
cum de pœnitētia ignorat, tam utilem
esse ouili Christi, quàm utilis est lupo
caulis ouium. Similiter quidā, quoties
de fide & operibus dogma firmū & cla-
rum est proponendum populo, sic
concionantur:

Es ist nichts mit vnsern guten wer-
cken / sie sollen nichts / sie stincken für
Gott / Er wil jr nicht / sie machenn ey-
tel gleisner / Es thuts allein der glaub/
Wen du gleubest / so wirstu from vnnnd
selig.

A iij Hæc

Hęc excidunt quibusdam sine sale,
nihil addunt, sed truncatū dogma de
fide & operibus effutiunt, nō dilucidāt
hęc uerba sicut oportet. Quid igitur
mirum, si simplices hinc offenduntur,
præsertim illi, qui uix unam & alteram
Euangelii concionem audierunt? Exi-
stimāt sic fidei omnia ascribi, ut ope-
ra plane reiiciantur & inutilia sint, Sta-
tim igitur cogitāt, Cōcionator ille est
perditus nebulo, qui bona opera omni-
no damnat, quæ tamē Christus præsti-
tit, & ea a nobis exigit, & posthac de no-
stra doctrina pessime sentire incipiūt.

Sunt qui simili imprudentia, cum
de Missa loquuntur, sine omni declara-
tione tantæ rei, tantum sic nugantur.

Die Mess ist ein grewel fur Gott/
man sol vnd mus sie fliehen/ bey verlies-
rung ewiger seligkeit/ Die pfaffen creuz-
zigen Christum noch einn mall inn der
Mess/ Die Mess ist kein opffer vberal/
Es

Es ist des Papsts lere vñ fündlin. Bey diesen Worten lassen sie es bleiben vñnd stecken/ on alle weitere erklerung.

Cum hic nihil aliud simplex audit, quàm hæc uerba, quæ tantū destruunt, non autem ædifican t, quid aliud cogitabit, quàm hoc totum quod in Missa agitur, nullius esse momenti? Quare deinceps etiã cœnam Domini negligit, quasi rem non necessariam, cuius impiæ negligētix authores sunt illi insulsi & audaculi homines, qui nesciūt abusum rei longe & late distinguere à re ipsa, sed propter abusum in re, etiã rem ipsam abiiciunt, persimiles iis, qui preciosa margarita in luto inuēta, eã mox propter lutum adherens, tanquam inutilem, penitus abiiciunt, nec margaritam a luto emundant & seruant. Hic caute agendū est, & cœna Domini accurate est separanda ab iis inuentioni-

A v bus,

bus, quas uel superstitio uel auaritia Pa-
pistarum addidit Cœnæ, ut clare popu-
lus intelligat, nos tantum damnare ad-
ditamenta hominum, quæ contra fidẽ
pugnant, nõ autem damnare Missam
Christi & Apostolorum, hoc est cœnã
Domini, uel uenerabilissimum Sacra-
mentum altaris.

Quidã dum de Lege diuina, eiusq;
officio, apud plebẽ, doctrinã Pauli do-
cere conant, non erubescũt sic docere.

Die Zehen gebot sind vns nicht gege-
ben worden, das wir sie halten sollen.

Hic sermonem abrumpunt, & aliõ
properant, ubi maxime opus esset pro-
lixius & clarius ostendere, cur data sit
Lex, cum tamen peccatorem non pos-
sit iustificare. Certẽ qui talia audiunt,
nisi Paulum exactẽ intelligant, nõ pos-
sunt nõ offendi. Statim enim cogitãt,
in meditatione aut exercitio Legis, ac

bonorum operum, non esse uersandū,
& porro licere, ut furemur, adulteria
perpetremus & cędes, tam impię enim
uoces publice audiuntur ab eis, post au-
ditas tam insulas conciones.

De Libero arbitrio itē sine iudicio, &
inepte quidā sic garriūt apud populū,
*Wir haben keinen freyen willē überal/
was wir thün / das müssen wir thün.*

Hic nihil addūt, quo sermo ille miti-
getur, & relinquunt aculeos in menti-
bus rudiū, qui statim cogitāt: Si omnia
facio coacte, & nihil libere, quomodo
differo à bestiis, quomodo possum ca-
uere peccatū, Si igitur coactus pecco,
cur accusor transgressionis? Et ita præ-
bent illi imprudētes homines occasio-
nem uulgo, ut Deum putet esse autho-
rem peccatorū, quod est blasphemum,
Deus enim non est author peccati, sed
suam uoluntatem nobis per Legem
reuelat

reuelauit, nempè quòd odit peccatū,
quippe quod ipse tanta austeritate pro-
hibet & punit temporaliter & æterna-
liter.

Similiter de arduo prædestinatio-
nis articulo, nulla simplicium ratione
habita, supra modum scandalose qui-
dem loquuntur, cum sermonem mo-
derari, & intra septa Paulinæ doctrinæ
manere possent. Nam hæc interdū eo-
rum uerba sunt:

Bistu vonn Gott zur seligkeit versee-
hen / so kanstu nicht verdampft werde /
du thuest gleich was du wöllest / böses
oder gutes.

Hic auditores aut effrenes fiunt, &
omnium legum contemptores, aut de-
sperant, sicq; blasphemant,

Was wolt ich mich viel mit fasten /
betten / almosen geben / meinem nehesten
verzeihen / vnd dergleichen guten wer-
cken beladen vñ martern / Unser Pfar-
herr

her spricht / es helffe mich nichts / Ich
will ein güt gesell sein / vñ nichts sorgē /
Bin ich versehē / so werde ich selig / Bin
ich nit versehen / so fare ich hin mit dem
grossen hauffen / Ich thū gleich was
ich wölle / so gilt gleich viel.

Sic ratio humana certissime bla-
sphematur, quoties audit talem nugato-
rem, qui tam illoto ore, tā indigno ser-
mone, de sacrosancto illo Electionis
mysterio blaterat.

Kein es gilt nicht gleich viel / was du
thuest / Den wir sehē das Christus Mat-
thai xx. spricht / Kompt jr gebenedeitē
meines Vatters / besitzet dz Reich / wel-
ches euch von anbegin der welt bereit
ist / Mich hat gehungert / vñnd jr habt
mir zu essen gebē / etc. Hie hōrestu / Wer
güts thūt / d wirt selig / wer böses thūt
vñd dñ verharret / der wirt verdamt.

Idem accidit in articulo de Chri-
stiana libertate, quem indocti tā igno-
ranter & impie tractant, ut rudes opi-
nentur

nentur, Christianos nemini quicquam
debere, liberos esse ab omnibus legi-
bus, & nō subiectos Magistratibus, syl-
uas, agros, uineas, lacus, prædia & uillas,
omnia deniq; esse cōmunia omnibus,
non esse persoluendas decimas, aut tan-
tos redditus. Breuiter, quiduis licere qui-
buslibet. Ex ignorantia huius articuli
ortum est bellum Agricolarum An-
no Domini M. D. XXV. in quo occisa
sunt centum milia uiroꝝ, in Sueuia,
Franconia, Turingia, & Alsatia. Fuit
tum quidam Magister Parisiensis, qui
hoc modo patrocinebatur rustico Lin-
doia coram Abbatissa, cui rusticus e-
rat seruus, ad onera seruitutis ciuilibus ob-
noxius, Eia generosa Domina, non
licet uobis pauperes habere tali serui-
tute pressos, à quibus hæc omnia exi-
gatis, quia Christus nos redemit, & li-
berauit suo sanguine. Ecce senex ille
Magis

Magister, & XL. annorum prædicator, nondum intellexit libertatem, quam habemus in Christo, & politicum mūdi regnum, ac spirituale Christi regnum, inepte confudit. Egregius scilicet honor, quem Christo tribuit, quòd nos ab oneribus ciuilibus liberarit, & libertatem carnalem contulerit, de peccatis & Iustificatione nihil intellexit aut docuit, suum referens Gymnasium, quod in hunc usq; diem seruit Antichristo. Expertus loquor. Tales conciones stolidæ, impiæ & seditiosæ, de libertate Christiana, multos uiros ingenio & eruditione cōspicuos, ab Euangelio deterruerunt. Cum enim audirent hos sciolos Euangelium iactare, & tam horrendis erroribus prætexere, mox doctrinam Euangelii habebant suspectam, cum illi phanatici non Euangeliū Christi, sed sua somnia adferant.

adferant. Euangelium enim non tollit
Magistratum, & ordinationes ciuiles,
sed confirmat. Hinc etiam perperam
de Magistratu ciuili sunt locuti, fun-
ctionem Magistratum non commē-
darunt tanquam bonum & necessariū
opus, sed uelut tyrannidem & uiolen-
tiam perstrinxerunt.

Porro quidam audiuerunt Chri-
stianos à Deo doctos esse, & statim pa-
trocinantur ignauia suā, omnemq; e-
ruditionem liberalem uelut inutilem
contemnunt, cristas erigunt, & de se o-
mnia pollicentur. Quo quisq; est in-
doctior, eo magis gloriatur de Spiritu,
quasi uero Spiritus sanctus sua dona, e-
ruditionem & scientiam horreat. Hic
error efficit, ut etiam rustici & artifices
irrumpan ad officium prædicandi, ia-
ētantes nihil opus esse studiis literarū,
quia omnes simus à Deo docti, cumq;
scripturas

Scripturas sine Spiritu Prophetiæ tra-
ctent, infinitos errores pariūt, Doctores
Ecclesię ueteres contemnunt, quasi
iam soli sapiant indocti. Et bona illoꝝ
pars sic despiciunt scholas puerorum,
ut iam scholæ iaceāt neglectæ, quæ ne-
gligentia uehementer placet Diabolo,
sed summè displicet Deo. Obsecro ubi
post XX. annos Ecclesię uocabūt Mi-
nistros uerbi? Vnde Respublicę & Prin-
cipes accersent Iurium consultos? Nō-
ne homines sine literis obbrutescēt, &
redibit in Germaniā prisca barbaries,
qua fiet, ut rursus præda efficiamur o-
mnium impostorum? Nam quòd Ro-
manas imposturas, nostramq; in Do-
mino libertatem nouimus, Deus per
linguarum & syncerioris Theologiæ
studium, in nobis operatus est.

Nec de Satisfactione satis caute
quidā loquuntur, unde rudis populus

B

cxii

existimat se à bonorū operum exerci-
tio, & crucis tolerantia planè absolui.

De Virginitate, quę certè suas in Scri-
pturis laudes habet, ita contemptim lo-
quūtur quidam, ut multa simplicium
corda uerbis impudicis uulnerent, ubi-
que uel ad dextram uel ad sinistram de-
clinantes, Nusquam in uia regia confi-
stunt. Coniugium proculdubio sum-
mis laudibus uehendum est, sed citra
contumeliam Virginitatis.

Et audio esse, qui Cōfessionem par-
uipendant, nec suas oues diligenter in
confessione examinent, & Catechismū
exigant, deniq; multos confitentes si-
mul instruant & absoluant, quæ om-
nia non ædificant, sed destruunt Eccle-
sias Christi.

Similiter de humanis traditioni-
bus nonnulli insipienter apud popu-
lum garriunt,

Man

Man mus alle menschen satzung flie-
hen / sie sind aus dem Teuffel / man ist
inen kein gehorsam schuldig. Das ist er-
gerlich / vnd vbel von der sach geredt.

Hic diligenter docere debebāt, quę
traditiones dicerētur humanę, & quo-
ruplices essent, sed tātum in genere o-
mnes sine ullo discrimine damnant.
Vbi proculdubio rude uulgus putat o-
mnia legum uincula iam soluta esse, &
se nihil omnino seruare debere eorū,
quę homines præcipiunt.

De Ieiunio nō dissimiliter ineptiūt:
Man darff der Fasten nicht / man kan
kein sunde damit büßen od̄ gnugthun.
Die Fasten ist des Papssts fündle.

Et plærinq; hic abrumpunt sermo-
nem. Cum autē caro nostra suapte na-
tura fugiat crucē & abstinentiā, & quę-
rat uoluptates, necesse est ex talibus cō-
cionibus infinita mala sequi. Videmus
quòd egregie homines contemnunt

B ij ieiun

ieiunia, quasi nihil omnino profint, & laxatis gulæ frenis, in omnem intēperantiam prolabuntur. Certè hic Iudex supremus sanguinem eorum, qui his stultis concionibus pereunt, exiget de manibus Concionatorum, sicut minatur Ezechielis cap. xxxiii.

Quid de oratione dicam? Hic quidam nihil aliud in ore habent plerūq; cum in hunc locum inciderint, quàm hæc Tragica uerba:

Viel betten vñ klappern ist ein Heidnisch irthum / vñ gleisnerey / Gott hat gar kein gefallen daran / Da brechen sie aber die rede zū kurz ab.

Hic similiter immorandum est, & ordine dicenda, quæ ad orationem pertinent, ne homines à tam necessario pietatis exercitio, stolidis uociferationibus abstrahantur.

De Sanctorū inuocatione tam scurriliter

riliter loquuntur quidam, ut pia corda non possint non uehementer offenditam prophanis uocibus, cum tamē de Sanctis summa reuerentia loqui deceat. Sed Satan per impiam hanc scurrilitatem conatur hunc fidei articulum, Ecclesia catholica, Sāctorum communio, contemptum reddere, ut parum uel nihil curemus Sanctorum communionem.

De Imaginibus in Ecclesia similes passim nænię à quibusdam audiuntur, qui libertatem Christianam planè ignorant.

De festis item diebus, phanaticas spargūt opiniones, quibus populus ab audiendo uerbo Dei, & perceptione Sacramenti auocatur.

Neq; ut oportet de Cæremoniis concionantur, auditur in plerisq; locis hæc uox tantum.

B iij **Es ife**

Es ist ein vergeblich ding mit den Ce-
remonien / sie gelten nichts / Was be-
darff man inn der Kirchen besonderer
Fleiß: Es ist eitel vnnütz menschē tand.

O stolidos homines, quasi uero hæc
uita carere possit cæremoniis. Pruden-
ter igitur debebant discernere cæremo-
nias impias ab indifferentibus. Et quæ
ordini rerum in Ecclesia gerendarum
seruiunt, eas cum decoro seruare debe-
bant, non temere abiicere. Nam sem-
per magnas turbas, & dissensiones in
Ecclesia peperit cæremoniæ receptarum
mutatio.

Satan Sadducæorum & Origenista-
rum, quosdam etiam sic uexat, ut nimis
irreuerenter loquantur de Sepultura &
Cæmiteriis Christianorum, qua stoli-
ditate, non parum eneruant fidem Re-
surrectionis, Cum tamen pia mens nō
possit secus, quàm honorifice, de Se-
pultura

pultura loqui, & quæ ad eam pertinent
reuerenter tractare, propter certam
spem gloriosæ Resurrectionis, quæ est
unica consolatio nostra, nec patitur, ut
ea corpora citra omnem curam abiicia-
mus, quæ glorioso Christi corpori cõ-
formanda esse in nouissimo die, ex uer-
bo Dei nouit.

Sed quis omnes ineptias enumera-
uerit? Quare ne in hac parte quicquam
deesset, passi sumus has sequentes lo-
quendi formulas in publicum prodi-
re, quas semper in promptu habere
ualde proderit, ne offendamus sim-
plices.

- 1 Pœnitentia.
- 2 Fides.
- 3 Opera.
- 4 Merita.
- 5 Missa.
- 6 Lex.
- 7 Liberum arbitrium.

B iij

Prædes